

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально-гуманітарний інститут
Кафедра прикладної лінгвістики

«Допущений до захисту»

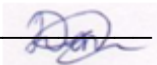
Завідувач кафедри

_____ Ніна ФІЛІПОВА

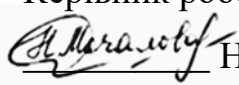
«25» червня 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
на тему: Розробка методичного посібника з перекладознавства
«Особливості перекладу військової термінології з англійської мови на
українську (на прикладі назв зброї)»

Виконав: студент 4521 групи

_____ Данііл Макл ОДУНТАН

Керівник роботи: Старший викладач

 Наталія МОЧАЛОВА

Миколаїв – 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Робота торкається питань перекладу військових термінів з англійської мови на українську. Розглянуто поняття «військовий термін», його межі та обсяг, проаналізовано наявні в сучасній мовознавчій літературі класифікації військових термінів, їхні структурно-семантичні характеристики. Досліджено найчастотніші способи перекладу військових термінів: калькування, конкретизація значення, транслітерація, транскрипція, описовий переклад.

Здійснено перекладацький аналіз способів перекладу військових термінів-назв зброї, які функціонують в онлайн-ЗМІ та соціальних мережах, проаналізовано помилки у їхньому вживанні, які спричинені новизною термінів, відсутністю сталих відповідників та еквівалентів для цих термінів в українській мові та питаннями чинного правопису, який перебуває в процесі затвердження.

Розроблено електронний посібник для самостійної роботи студентів з теорії та практики перекладу.

Ключові слова: *військова термінологія, назви зброї, способи перекладу, перекладацькі трансформації, терміни-неологізми, соціальні медіа.*

ABSTRACT

The research work deals with the translation of military terms from English to Ukrainian. The concept of "military term", its limits and scope is considered, classifications of military terms available in modern linguistic literature, and their structural and semantic characteristics are analyzed. The most frequent ways of translating military terms were studied: tracing, specification of meaning, transliteration, transcription, descriptive translation.

A translation analysis of the ways of translating military terms-names of weapons, which function in the online media and social networks, was carried out, errors in their use caused by the novelty of the terms, the lack of permanent

counterparts and equivalents for these terms in the Ukrainian language, and issues of the current spelling, which is being analyzed, were analyzed in the approval process.

An electronic manual has been developed for students' independent work on the theory and practice of translation.

Keywords: *military terminology, weapon names, translation methods, translation transformations, neologism terms, social media.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Методологічні засади перекладу військової термінології з української мови на англійську.....	8
1.1. Термінознавчі дослідження на сучасному етапі розвитку мовознавства.....	8
1.2. Військова термінологія: обсяг та особливості поняття.....	11
1.3. Структурно-семантичні характеристики військових термінів...	16
1.4. Класифікація військових термінів.....	19
РОЗДІЛ 2. Способи перекладу назв зброї з англійської мови на українську.....	25
2.1. Прийоми перекладу військових термінів з англійської мови на українську.....	25
2.2. Перекладознавчий аналіз прийомів відтворення військової термінології, яка використовується в публіцистичних джерелах та соціальних медіа.....	31
РОЗДІЛ 3. УКЛАДАННЯ ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА.....	37
3.1. Вибір платформи для створення посібника.....	37
3.2. Опис програмного продукту та етапи створення.....	39
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	45
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Події кількох останніх років спонукали перехід військових термінів із вжитку фахівців та фахових текстів та повсякденної діяльності армійських підрозділів та навчальних закладів. Зараз військову термінологію використовують не лише ЗМІ, але й користувачі соцмереж, лідери думок, аналітики, які висловлюють свою позицію у Facebook чи Telegram, де їхні тексти читають сотні тисяч і навіть мільйони підписників.

Реалії, в яких опинилося все населення України з лютого 2022 року такі, що військова термінологія увійшла у ледве не повсякденний ужиток людей, далеких від військової справи чи військової публіцистики й аналітики. Окрім цього, держави, які підтримують нашу країну зброєю та іншими військовими товарами, направляють в Україну зброю, що супроводжується документацією з експлуатації англійською та іншими іноземними мовами, іноземні інструктори проводять навчання українських підрозділів, використовуючи матеріали англійською мовою. Усе це ставить перед мовознавцями завдання насамперед забезпечити теоретичну та практичну підтримку користувачів цих товарів та документів через переклад супровідних матеріалів.

Актуальність теми цього дослідження полягає в тому, що динамічний розвиток військової термінології українською мовою, яка перекладається з англійської, потребує узагальнення теоретичних і практичних аспектів перекладу численних термінів, які швидко потрапили в українську мову та функціонують в різних її стилях, а також аналізу помилок вживання таких термінів та уніфікації правил для користувачів.

Об'єкт дослідження – військова термінологія англійської мови, що використовується в публіцистичних джерелах та соціальних медіа.

Предмет дослідження – прийоми перекладу військових термінів з англійської мови на українську в публіцистичних джерелах та соціальних медіа.

Мета дослідження – розробити методичний посібник для самостійної роботи студентів-філологів з перекладознавства на тему: «Особливості перекладу військової термінології з англійської мови на українську».

Завдання дослідження:

- дослідити особливості та обсяг поняття «військова термінологія»;
- розглянути класифікацію військової термінології;
- розкрити структурно-семантичні характеристики військової термінології;
- дослідити особливості та прийоми перекладу військової термінології назв зброї з англійської мови на українську;
- виявити та проаналізувати наявні помилки у вживанні англійських назв зброї в українській мові в публіцистичних джерелах та соціальних медіа;
- укласти посібник для самостійної роботи студентів з перекладознавства.

Методи дослідження: порівняльний метод – для порівняння спостережень, отриманих при аналізі перекладу англійської та української військової термінології у публіцистичних текстах та текстах з соціальних мереж;

метод суцільної вибірки – для відбору термінів для аналізу;

методи аналізу та синтезу – для аналізу наукових досліджень, збору та узагальнення теоретичного матеріалу з досліджуваної теми;

кількісний метод дослідження для підрахунку частотності помилок у вживанні чи перекладі термінів;

прийоми систематизації та лінгвістичного опису фактів досліджуваного мовного матеріалу.

Матеріал дослідження складає 176 одиниць, назв зброї, перекладених з англійської мови на українську. Джерелами ілюстративного матеріалу послужили сайт Міністерства оборони України, інтернет-сторінки інформаційних видань «Ліга», «Українська правда», Site.ua, Institute Study of War, сторінки в мережі Facebook та телеграм-канали військових кореспондентів, аналітиків, блогерів, чинних та колишніх військових ЗСУ, волонтерів, представників громадських організацій (Цаплієнко О., Стерненко О., Бутусов Ю., ГО «Демократична сокира» та ін.)

Теоретичне значення дослідження полягає в узагальненні теоретичних положень про поняття «військова термінологія» та способи перекладу військових термінів-назв зброї з англійської мови на українську.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що в ході дослідження отримано відомості, які дозволяють розширити та покращити професійну та лінгвокультурну підготовку перекладачів, складання відповідного корпусу та словника військових термінів для міжкультурної комунікації в даній сфері. Отримані в ході дослідження результати та висновки, розміщені в електронному посібнику, можуть сприяти покращенню знань студентів у галузі теорії та практики перекладознавства, а також можуть бути важливими для подальших наукових розробок студентів спеціальності «Прикладна лінгвістика».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків. У вступі визначено актуальність, об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження, методи дослідження, теоретична та практична значущість роботи. У першому розділі розглянуто теоретичні засади перекладу військових термінів з англійської мови

на українську. У другому розділі наведено аналіз мовного матеріалу та розглянуто способи перекладу назв зброї, їхнє функціонування в мові та типові помилки у вживанні в соцмережах (Телеграм-каналах, мережі Facebook, блогах та на сторінках ЗМІ в соцмережах). Третій розділ містить опис та структуру посібника для самостійної роботи. У списку літератури ____ позицій, Додаток А – посібник для самостійної роботи з теорії та практики перекладу.

Апробація дослідження. Результати дослідження були представлені на XX Всеукраїнській науково-методичній конференції студентів і молодих науковців «Прикладна лінгвістика – 2024: проблеми та рішення» 16–17 травня 2024 р. у вигляді доповіді на тему: «Специфіка перекладу назв зброї з англійської мови на українську та їх функціонування в розмовному стилі».

РОЗДІЛ 1. Методологічні засади перекладу військової термінології з української мови на англійську

1.1. Термінознавчі дослідження на сучасному етапі розвитку мовознавства

Питання дослідження термінології та особливостей перекладу термінів стоять в центрі уваги сучасного мовознавства, оскільки термінологія – динамічна система, яка швидко розвивається, із появою нових видів зброї, тактичний прийомів та інших явищ військової сфери з’являються нові лексичні одиниці у військовій терміносистемі, передача яких іншими мовами може викликати певні труднощі [47].

Як і будь-яка інша лексична система військова термінологія зазнає змін в процесі історичного розвитку мови через низку екстралінгвальних причин: зникають з ужитку певні одиниці, з’являються нові, як от назва найновішого роду військ, який існує поки що тільки в Україні – Сили безпілотних систем [<https://sbs.army>]. Реформи української армії запустили процеси реорганізації різних видів збройних сил, держави, які підтримують Україну, надають види зброї та військової техніки, які раніше не використовувалися в ЗСУ, військові концерни розробляють нове озброєння, тактичні та стратегічні сценарії ведення бойових дій тощо [52, с. 14–15].

Питання теорії та практики військового перекладу досліджували різні мовознавці, як В. В. Балабін, П. П. Банман, Л. Батюк, М. Б. Білан, А. Бурячок, Н. П. Ветлов, М. К. Гарбовський, Л. М. Гончарук, Б. А. Дзісь, О. Г. Князева, В. М. Лісовський, П. А. Матюша, Л. Л. Нелюбін, О. М. Нікіфорова, М. О. Новікова, Н. М. Романенко, О. Ю. Солодяк, Г. М. Стрелковський, Г. О. Судзіловський, Л. Туровська, Е. Шагардинова, В. М. Шевчук,

О. В. Юндіна, С. Я. Янчук, Н. Яценко та інші. Однак і досі ряд питань перекладу потребує розв'язання, уточнення чи навіть перегляду [8, с. 85].

Практика військового перекладу в Україні розвивається в рамках кількох перекладознавчих шкіл: школа професора В. В. Коптілова, О. І. Чередниченка, Р. П. Зорівчак, Н. Ф. Клименко, М. О. Новікової, В. І. Карабана [там само, с. 108].

Термінознавство (часто як синонімічний вживається термін «термінологія») – це розділ мовознавства, який «вивчає спеціальну лексику з точки зору її типології, походження, форми, значення і функціонування» [16, с. 315].

Нещодавні реформи Збройних сил України та утвердження в них стандартів НАТО спонукали переглянути значну кількість військових термінів, внаслідок чого, частину термінів було відхилено в процесі упорядкування, а їм на заміну з'явилися терміни, що називають військові поняття сучасної армії. Сюди входять назви озброєння, військової техніки, армійські звання та посади сержантського (старшинського) складу тощо: «Збройні сили України планово переводяться на J-структуру з метою досягнення кращої сумісності зі збройними силами країн НАТО. Зокрема: J-1 – питання персоналу, J-2 – розвідка, J-3 – оперативна діяльність, J-4 – логістика, J-5 – оборонне планування, J-6 – зв'язок та інформаційні системи, J-7 – підготовка військ, J-8 – ресурси і фінанси, J-9 – цивільно-військове співробітництво» [26, с. 99].

Дослідження способів та закономірностей перекладу військових текстів для адекватної передачі їхніх жанрово-стилістичних особливостей стять в центрі досліджень такого плану в сучасному мовознавстві. Найбільші зусилля дослідників концентруються на аналізі та перекладі термінів: «Основне смислове навантаження у військових текстах мають терміни та терміносполучення, тому правильний переклад цих текстів значною мірою

залежить від правильного перекладу термінів (...) Необхідність своєчасного та якісного перекладу *Білої книги* з метою гідного представлення цього щорічника міжнародній спільноті зумовлює потребу в ґрунтовному дослідженні лексико-семантичних особливостей перекладу зазначеної жанрової форми для подолання наявних труднощів перекладу, уніфікації та стандартизації термінології, приведення тексту перекладу до єдиного стилю та врахування індивідуальної компетентності перекладача як основного суб'єктивного чинника досягнення адекватного перекладу на етапі попереднього перекладознавчого аналізу» [26, с. 97-98].

У світі все частіше звучать думки про порушення світової безпеки, світового порядку, який склався після II Світової війни. Відтак, публіцистика та ЗМІ стали в останні кілька років значно насиченими текстами на відповідну тематику, в яких поширені військові терміни, військово-професійний жаргон. Вплив соціальних мереж, де аналітики, блогери, військові та волонтери можуть викладати свої міркування стосовно питання, призвів до того, що військові терміни присутні в дописах та дискусіях простих користувачів. Проблема перекладу військових термінів та спеціальної військової лексики вже не є суто перекладацькою чи філологічною.

Підготовка перекладачів військових текстів, які мають належну компетенцію, розуміють принципи роботи військового обладнання та мають необхідні знання в дотичних чи суміжних сферах – одне із важливих завдань сучасної філології та філологічної освіти, оскільки неспроможність швидко й точно передавати англійські терміни українською мовою призводить до примноження помилок у їхньому вживанні, функціонуванні кількох варіантів одного терміна й тягне за собою труднощі комунікації: «Одним із викликів, що пов'язаний із входженням військового терміна в публічний інформаційний простір, є потенційне неправильне тлумачення та неправильне використання

лексичних одиниць непрофесіоналами, що може призвести до двозначності та комунікаційних провалів» [36, с. 176].

Внаслідок змін, реформ та в умовах сучасних реалій в країні військова лексика й термінологія значно збагачується, виходить за межі професійної військової комунікації та постає широко вживаною як в мас медіа, так й у повсякденному спілкуванні. «Проблема підбору українських відповідників англomовним лексичним одиницям військової тематики корелює із низкою екстралінгвальних (суміжність понять, особливості реалій, тощо) та суто лінгвістичних (фонетична адаптація, граматична будова, тощо) чинників» [22, с. 190].

У сучасній мовознавчій літературі, у якій висвітлено проблеми сучасного перекладознавства, не існує єдиної спільно прийнятої думки щодо питання про визначення поняття «термін» [27, с. 18].

Оскільки термінознавство є частиною прикладного мовознавства, проблема визначення поняття «термін», його меж та обсягу й досі потребує уточнення. Також функціонування та переклад військових термінів в різних стилях мови становить актуальне питання сучасного мовознавства. Значна частина наукових досліджень в сучасному перекладознавстві стосується розв'язання питань лінгвістичного забезпечення діяльності перекладачів, пошук відповідників професійним термінам військової галузі, забезпечення лінвокультурних контактів військових України та інших країн в рамках спільних навчань та допомоги, які вони надають нашій державі.

1.2. Військова термінологія: обсяг та особливості поняття

Сучасне мовознавство має кілька визначень поняття «термін», яке запропонували відомі лінгвісти (Б. Головін, Л. Нелюбін, О. Реформатський, А.

Суперанська та ін.). Термін, за визначенням Е. Скороходько, — це «слово або усталене словосполучення, що виражає спеціальне поняття науки, техніки чи іншої галузі діяльності людини та має визначення, яке розкриває саме ті ознаки поняття, що відповідають даній галузі» [35, с. 7].

Терміни мають складну внутрішню структуру та специфічні ознаки, які варіюються в залежності від принципу або напрямку дослідження. Традиційний підхід до визначення терміна (Д. Лотте, Н. Котелова) не відносять термін до загальнолітературної мови і наділяють його ознаками: точність, однозначність, незалежність змісту терміна від контексту, а також повну відсутність синонімів [51].

В. Виноградов, В. Даниленко, О. Реформатський описують термінологічну систему, як систему «знаків, зміст і зв'язку якої замкнуті межами однієї галузі знань» [46]. Думка про знакову природу терміна досить поширена, а сам термін «може бути цілком позбавлений лексичного значення, а його семантичне значення в порівнянні зі значенням слова є менш змістовним, тому в такому випадку термін, що є повноправним членом структури мови, не є словом» [27, с. 20].

Основа військової лексики – військові терміни. Військовий термін – це специфічна одиниця термінології, якій притаманні специфічні характеристики, це «слово або словосполучення, що виражає спеціальне поняття військової науки та техніки та має визначення, яке розкриває саме ті ознаки поняття, що відповідають цій галузі. Військовим термінам властиві загальні лінгвістичні особливості термінів, як-то: адекватність (відповідність поняття сучасному науковому знанню), однозначність у межах певної терміносистеми, точність, стислість, логізованість семантики, наявність дефініції, відсутність експресії та стилістична нейтральність, незалежність від контексту (з відхиленнями, що допускаються), системність» [22, с. 191].

Терміни – одна з лексичних труднощів при перекладі. А. А. Стрельцов виділяє такі основні види термінів:

- 1) прості терміни, що складаються з одного слова (*arsenal* — *арсенал*);
- 2) похідні терміни, утворені за допомогою афіксації — приєднання афікса до основи слова (*counterguerilla* — *антипартизанський*) та конверсії — утворення однієї частини мови від основи іншої без зміни форми (*mortar* — *міномет*, *to mortar* — *вести мінометний вогонь*);
- 3) складні терміни складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс (*Nuclear-free zone* — *без'ядерна зона*);
- 4) терміни-словосполучення, до складу яких входить кілька компонентів (*coastal defence* — *берегова оборона*) [56, с. 11].

Наявність у військовій справі різних галузей зумовлює виділення різних видів військових термінів. Зокрема:

- «1) тактична, тобто відноситься до тактики (складової частини військового мистецтва, що включає теорію і практику підготовки і ведення бою з'єднаннями, частинами (кораблями) і підрозділами різних видів збройних сил, родів військ (сил флоту) і спеціальних військ на суші, в повітрі і на морі, наприклад, *setback* — *відступ*, *stay-behind mode* — *спосіб базування*;
- 2) військово-організаційна, що відноситься до організаційної структури військ: *General Staff of Armed Forces* — *Генеральний штаб Збройних Сил*, *military district* — *військовий округ*;
- 3) військово-технічна, що відноситься до військової техніки, зброї і т. д.: *strategic bomber aircraft* — *стратегічний бомбардувальник*, *antiaircraft launcher* — *зенітна пускова установка*;
- 4) термінологія за видами збройних сил: *Army* — *сухопутні війська*, *Navy* — *військово-морський флот*;

5) термінологія за родами військ: *vehicular troops* — *мотострілкові війська*, *ground attack air force* — *штурмова авіація*» [17, с. 373-374].

Особливостями військової лексики є те, що вона представляє собою «сукупність усіх елементів сфери військового спілкування, що віддзеркалюють вплив культурних, історичних, територіальних, вузькоспеціальних та інших екстралінгвістичних факторів, що знаходять свій словесний вияв у конкретних виразах, які іноді здатні створити нездоланний лінгвокультурний бар'єр для перекладача» [1, с. 12]. Відтак, для адекватного перекладу військової термінології потрібне розуміння не лише структури терміна, а й нашарувань низки чинників, які не можна відкинути без втрати значення при перекладі.

В. В. Балабін визначає військову лексику як особливий вид «спеціальної лексики, оскільки в силу специфічної комунікативно-функціональної спрямованості вона перебуває на стику двох функціональних стилів мови - офіційно-ділового та науково-технічного» [цит. за: 8, с. 18]. Відтак, дослідники виділяють три основні групи військової лексики: - військову термінологію, що означає поняття, які пов'язані безпосередньо з військовою справою, збройними силами, способами ведення збройної боротьби і т.д.;

- військово-технічну термінологію, яка включає науково-технічні терміни;

- емоційно забарвлену військову лексику (сленг), представлену словами і сполученнями, які часто вживаються в основному в усній розмовній мові американських військовослужбовців і є фактично стилістичними синонімами відповідних військових термінів [8, с. 18].

У розумінні військового терміна дослідники виходять із лінгвістичного уявлення про терміни як слова і словосполучення спеціальної мови, створені або запозичені для точного визначення спеціальних понять та позначення

спеціальних предметів у певній галузі знань. Військова термінологія визначає поняття, безпосередньо пов'язані з військовою справою, засобами ведення збройної боротьби. Військово-технічна термінологія складається з науково-технічних термінів. Військові та військово-технічні терміни займають значний обсяг військової лексики, тому що вони містять максимальне змістове навантаження. Емоційно забарвлена військова лексика, або сленг, – це слова та словосполучення, що вживаються у мовному спілкуванні військовослужбовців і є фактично стилістичними синонімами відповідних військових термінів. У мові військових документів спостерігається також спеціальна військова фразеологія, яка включає змінно-стійкі та стійкі словосполучення, що зрідка вживаються у літературній мові та наявні у сфері мовного спілкування з військової тематики. Ідеться про змінно-стійкі сполучення (to lift fire – переносити вогонь), кодовані стійкі сполучення, що виникають у результаті прихованого управління військами (mayday – міжнародний сигнал небезпеки), команди (general alarm – сигнал загальної тривоги), військові афоризми, прислів'я, сленг, вульгаризми (be quick on the draw – миттєво реагувати, have sand in one's hair – мати досвід бойових дій у пустелі) [43, с. 57; 54, с. 116–117].

Дослідники відзначають, що «військовій термінології притаманна значна кількість скорочень (ініціальних і складових скорочень, акронімів, звуко-буквених скорочень). (...) військовий термін повинен бути органічним у лексико-морфологічній структурі мови, якою відбувається переклад (...) в разі, коли йдеться про технічне оснащення (наприклад, боєприпаси), суттєву роль відіграють буквено-цифрові ідентифікатори, які обов'язково мають братись до уваги від час перекладу» [36, с. 175-176].

1.3. Структурно-семантичні характеристики військових термінів

Поняття «військовий термін» досить широке, це «лексична одиниця, що позначає певне спеціальне поняття, що належить до розділу військової науки або техніки» [46]. Військові терміни є частиною ширшого поняття «військова лексика», яка буває загальноновживана і специфічна. Тому можна говорити про військові терміни та військово-побутову лексику і військовий сленг.

Військовий термін — «це слово або словосполучення, що має просту або складну формальну структуру, з професійно дефініційованим поняттям з області військової справи (військової науки, техніки, діловодства, життєдіяльності військ, і т.д.), в семантичній структурі якого неодмінно наявна сема “військовий”, “бойовий” (...) це слово або словосполучення, значення якого пов'язане з предметом військової сфери, що відрізняється номінативністю; характеризується відсутністю експресивності, однозначністю, що відповідає сучасним знанням; є складником термінологічної системи; має в деяких випадках одне і те ж значення в декількох мовах» [62].

Говорячи про структурні особливості військових термінології, слід, перш за все, згадати способи утворення військових термінів, до яких відносяться: афіксація (*division* – *дивізія*), основоскладання (*cannonball* – *гарматне ядро*), конверсія (*to mortar* – *обстрілювати мінометним вогнем*), аббревіація (*ROAD* – *Retired on Active Duty* – *Пенсіонер на дійсній військовій службі*), перенесення значення слова (*diesel* – *дизельний двигун*), зміна значення (*acquisition* – *виявлення цілей*), розширення значення (*to land* – *робити посадку на будь-яку поверхню*), звуження значення (*cruiser* – *крейсер*), запозичення з інших областей науки та техніки (*pin, strut*), з інших мов (*bunker* – *бункер*) [51].

Афіксація, словоскладання, конверсія, скорочення, зміна значення терміна та запозичення як основні способи творення термінів стосуються простих та однослівних термінів. Прикладами афіксації є *recoilless* (суфікс -less), *armor* (суфікс -er), *deminer* (префікс de-), *to counteroffence* (префікс counter-) [57]. Словоскладання: *battlefield* (to battle + field), *rifleman* (rifle + man). Конверсія (перехід слова в іншу частину мови без зміни форми): *mortar* - *to mortar*, *shell* - *to shell*, *rocket* - *to rocket*, *to intercept* - *intercept*. Скорочення: *MG* – *machine gun*, *IFAK* – *individual first-aid kit*. Скорочення бувають графічні та лексичні, причому графічні майже завжди використовуються в пос'ямовому мовленні. Лексичні скорочення – це аббревіатури (акроніми та звуко-буквені аббревіатури) і складноскорочені слова: *MP* – *military police* (звуко-буквена аббревіатура), *ROAD* – *Reorganized Objective Army Division* (акронім). Зміна значення терміна: *engagement* – загальне значення *справа*, *зустріч*, військове *бій*, *суперечка*. Запозичення: *Bayraktar*, *drone*. В. Шевчук дослідив, що афіксація – найбільш частотний спосіб утворення нових термінів в англійській мові.

Багатокомпонентні терміни можуть утворюватися шляхом додавання до терміну, який позначає родове поняття, конкретизуючи певні ознаки для того, аби отримати в результаті похідні видові поняття терміну, які, в свою чергу, безпосередньо пов'язані з вихідним варіантом термінологічної одиниці. Терміни, утворені подібним способом, – це, так би мовити, стиснуті визначення, за допомогою яких підводяться певні поняття під більш загальні, але одночасно з цим вони вказують на його певні характерні особливості. Саме таким шляхом утворюються своєрідні термінологічні гнізда, які охоплюють безліч різновидів позначаємих терміном явищ [49].

Кількість компонентів у військових термінах може бути різною – два, три, чотири і більше: *mining engineer* – *caner*, *mine contaminated area* – *замінована територія*; *dual purpose improved conventional munition* –

вдосконалені звичайні боєприпаси подвійного призначення, *multiple-integrated laser engagement system* – багаторазова вбудована система залучення лазера, і под.

Особливістю утворення саме військових термінів є, перш за все, домінування іменника як частини мови серед всіх відомих військових термінологічних одиниць. Це явище пояснюється тим, що основною функцією будь-якого терміна, в тому числі і військового, є номінативна функція, тобто найменування та визначення конкретного поняття, що регламентується в певних межах окремою дефініцією. При цьому слід зазначити, що військові терміни створюють доволі чималу систему похідних від них слів, основи яких далі можуть використовуватись для утворення термінологічних словосполучень, наприклад: *one-striper* – молодший капрал, чий ранг позначений однією смужкою. Специфіка цього дериваційного процесу полягає в тому, що афікс приєднується лише до тих термінологічних одиниць, які структурно є більш складними [57, с.33].

Військові терміни можуть бути однозначними та багатозначними, крім того, серед них зустрічаються одиниці, які є міжгалузевими омонімами. Л. Нелюбін вказує, що «в американських військових матеріалах до 10% термінів не володіють однозначністю в окремій галузі військової справи» [52, с. 108]. Неоднозначність та омонімія термінів становить значну трудність для перекладача, який повенен бути обізнаним не лише в лінгвістичних питаннях, але й розуміти особливості галузі, в якій здійснюється переклад.

До семантико-структурних особливостей військових термінів також відносять наявність у військовій термінологічній системі спеціальних військових фразеологізмів, стійких словосполучень, які, хоча й досить рідко, але використовуються в літературних або публіцистичних творах. Серед них зустрічаються: змінно-стійкі поєднання (*to lift fire* – здійснити вогонь), стійкі

поєднання (mayday – «Потрібна допомога!»), команди (general alarm – загальна тривога), військові афоризми, прислів'я, сленг, вульгаризми (to be quick on the draw – миттєво реагувати, to have sand in one's hair – мати досвід бойових дій в пустелі), тощо [58].

Найважливішим джерелом поповнення лексичного складу військової термінології є загальновживана лексика. Особливо це стосується військового сленгу, в семантиці якого суттєву роль відіграє конотативний компонент. Слова загального вжитку в процесі повної або часткової зміни значення переходять до розряду військового сленгу. «Зміна або перенесення значення може відбуватися декількома прийомами, такими як, наприклад: метафоризація (*chatterbox* – *кулемет*), метонімія (*the brass* – *генералітет*) і синекдоха (*brains* – офіцер розвідки), хоча вона досить рідко застосовується для утворення нових військових термінологічних одиниць» [27, с. 35].

При цьому емоційне та стилістичне забарвлення нових та вже існуючих військових сленгів може одночасно набувати різноманітних відтінків, як позитивних, так і негативних (жартівливий, іронічний, глузливий, зневажливий, тощо) [61].

1.4. Класифікація військових термінів

Дослідження різних аспектів фахової військової мови вивчали українські та зарубіжні мовознавці, розглядаючи, зокрема, способи творення військової лексики, її семантичні особливості (А. Андріянова, Д. Василенко, І. Литовченко, І. Кочан, С. Кравець, Т. Панько, Р. Стацюк, Л. Туровська та ін.). Також увага дослідників зосереджувалася на вивченні особливостей перекладу військової лексики (Л. Бондаренко, М. Зайцева, О. Ковтун, Ю. Космацька, Ю. Полежаєв та ін.).

У сучасній мовознавчій літературі існують різні погляди на проблему класифікації англomовної військової лексики. Найпоширенішими принципами, за якими класифікують військові терміни, є тематика термінів, сфера спілкування, труднощі розуміння лексичних одиниць та їх перекладу.

«Військова лексика є особливим прошарком лексичних одиниць, оскільки вона обслуговує особливу галузь людської діяльності – організацію збройних сил, оперативно-тактичне мистецтво ведення бойових дій, види озброєння тощо» [43, с. 56].

Основою класифікації термінів можуть слугувати різні ознаки термінів: «змістові, формальні, функціональні, внутрішньомовні та позамовні» [50, с. 157].

Класифікація термінів спирається на такі ознаки цих одиниць, як зміст, структура, функції тощо. Віднесення терміна до певної категорії допомагає перекладачам знаходити правильні відповідники.

Як правило, військова термінологія ділиться на:

1) офіційну термінологію, що складається з статутних термінів, це система лексичних засобів на позначення понять військової науки, які вживаються у сфері професійного спілкування військових. У ній виділяють термінологію тактичну, військово-організаційну, військово-технічну, за родами військ та видів збройних сил;

2) нестатутну термінологію, яка вживається в усному мовленні військовослужбовцями, не є офіційно прийнятою і є різновидом військового сленгу [40, с. 14–15].

Ознаки термінологічних одиниць є однією з основних принципів лінгвістичних класифікацій термінів, зокрема: 1) класифікація за семантичною структурою лексичних одиниць (однозначні та багатозначні термінологічні одиниці у межах певної терміносистеми); 2) класифікація за формальною

структурою (терміни-слова та терміни-словосполучення); 3) класифікація за мовою-джерелом терміна (питомі, запозичені та гібридні терміни); 4) класифікація за сферою застосування лексичних одиниць (універсальні, унікальні та концептуально-авторські терміни); 5) класифікація на основі історико-лексикологічних аспектів (терміни-архаїзми, терміни-неологізми); 6) класифікація за принципом нормативності-ненормативності (терміни в процесі стандартизації, стандартизовані терміни, відхилені в процесі стандартизації або недопустимі, в процесі впорядкування, рекомендовані, паралельно допустимі, відхилені в процесі впорядкування [50, с. 158].

Ще одним принципом класифікації є тематика термінологічних одиниць, в рамках якої військові терміни розподіляють на тактичні, військово-організаційні, військово-технічні (за родами військ та видами збройних сил) [48; 23]. Серед них виділяють: 1) військові команди; 2) військово-технічні терміни, 3) оперативно-тактичні терміни; 4) військово-адміністративні терміни; 5) військово-топографічні терміни; 6) військово-інженерні терміни [48, с.31]. До цієї класифікації відносять також військово-медичні, військово-авіаційні, військово-морські та інші спеціальні терміни. Центральне місце в цій класифікації дослідники відводять оперативно-тактичним термінам, які «виражають найбільш характерні поняття військової справи» [48., с.32].

За цим самим принципом серед військових термінів вирізняють: 1) назви осіб, пов'язаних з військовою справою, військові звання; 2) назви зброї, військового спорядження та регалій; 3) назви збройних сил, військових одиниць, стратегій та тактик ведення бойових дій та їх наслідків [13, с. 169].

Більш сучасна тематична класифікація військових термінів, зокрема за видами та родами військ містить: 1) терміни сухопутних військ (терміни механізованих, танкових, аеромобільних, ракетних та інших військ: *tank brigade* – *танков абригада*, *field artillery* – *польова артилерія*); 2) терміни

військово-морських сил (терміни надводних, підводних сил тощо: *landing craft* – десантний корабель, *scout cruiser* – крейсер-скаут); 3) терміни військово-повітряних сил (терміни винищувальної, розвідувальної, штурмової, військово-транспортної авіації тощо: *bomber* – бомбардувальник); 4) терміни військ зв'язку (*signal operations center* – вузол зв'язку); 5) терміни інженерних військ (*combat engineer support* – інженерне забезпечення бойових дій, *entrenchment* – форти-фікаційнеобладнання) [23, с. 66].

Наступний принцип класифікації військових термінів – труднощі перекладу. Відповідно до нього військові терміни розподілені на три групи:

1. Терміни, які позначають реалії іноземної дійсності, ідентичні реаліям дійсності рідної країни, наприклад: *public safety* – громадська безпека. Розуміння та переклад термінів цієї групи не спричиняє проблем, а самі терміни можна перекладати такими способами: а) пошук еквівалента схожої або пов'язаної з вихідним формі англійського терміна. Сюди входять інтернаціональні терміни: *battery* – батарея; б) еквівалент, форма якого не пов'язана з формою англійського терміну: *colonel* – полковник; в) еквівалент багатокomпонентного англійського терміна, компоненти якого співпадають за формою та значенням, наприклад: *mechanized brigade* – механізована бригада; г) відповідник, в якому загальне значення багатокomпонентного англійського терміна повністю співпадає з його значенням, хоча окремі його компоненти відрізняються: *prone position* – положення лежачи.

2. Терміни, які позначають реалії іноземної дійсності, відсутні в країні, на мову якої перекладаємо, проте вони мають загальноприйняті термінологічні еквіваленти, наприклад: *Quadrennial Defense Review* – чотирирічний оборонний огляд (програма реформування та розвитку ЗС США). Збереження адекватності перекладу таких термінів – ключове завдання перекладача, яке можна досягти, обираючи відповідні аналоги в галузі. Ще одним важливим

елементом при перекладі термінів цієї групи є контекст, завдяки якому можна встановити значення терміна в цілому та значення його компонентів.

3. Терміни, які позначають реалії іноземної дійсності, відсутні в дійсності рідної країни і не мають загальноприйнятих термінологічних еквівалентів, наприклад: *alert hangar* – *ангар вильоту по тривозі*. Терміни саме цієї групи найважче перекладати, тому що йому має передувати детальний аналіз значення компонентів терміна. Способами перекладу таких термінів є: а) описовий переклад (описати значення англійського терміну, наприклад: *attack problem* – *тактична задача по веденню наступальною обою*; б) дослівний переклад, наприклад: *first-lieutenant* – *перший лейтенант*; в) часткова або повна транслітерація, наприклад: *master sergeant* – *майстер-сержант*; г) транслітерація та дослівний переклад, наприклад: *chief master sergeant* – *головний майстер-сержант*; д) транскрибування, наприклад: *ensign* – *енсин*; е) транскрибування та переклад, наприклад: *warrant officer* – *ворент-офіцер* [23, с. 66; 53, с. 15–16].

Сфера спілкування – наступний принцип класифікації військової термінології [45, 30]. Відповідно до цього принципу, в науковій літературі виокремлюють три основних складники: військову термінологію, неофіційні еквіваленти військових термінів та військові арготизми. При цьому дослідники [45] вказують, що військові терміни не відтворюють «суб'єктивної оцінки об'єкта мови, їхнє вживання обмежене офіційною військовою літературою» [43, с. 56]. Природним явищем є створення військовими неофіційних еквівалентів військових термінів для називання військових понять на додачу до тих, які вже офіційно закріплені в терміносистемі. Такі військові арготизми суб'єктивні та мають емоційне забарвлення, а тому вони «є експресивним еквівалентом військових термінів і менш активно позначають нові військові поняття» [43, с. 57].

Схожі категорії військової лексики англійської мови вирізняє і В. Погонець, поділяючи її на термінологічну лексику (терміни), професійну (професіоналізми) та специфічну лексику певних соціальних груп (жаргонізми) [30, с. 67–70].

Найуживанішою в лінгвістичній літературі є класифікація Л.Л. Нелюбіна, в якій виділено три групи військових термінів:

- військова термінологія (поняття, безпосередньо пов'язані з військовою справою, збройними силами, способами ведення бою і т. ін.);

- військово-технічна термінологія (науково-технічні терміни);

- емоційно забарвлена військова лексика (сленг) – слова та сполучення, які характеризуються частотністю вживання в усній розмовній мові військовослужбовців і є фактично стилістичними синонімами еквівалентів військових термінів [54, с. 13]. «Прикладами військових сленгізмів можуть служити такі лексичні одиниці англійської мови: GI «солдат»; leatherneck «морський піхотинець»; brass hat «генерал»; flat top «авіаносець», loot «лейтенант»; slick «неозброєний гвинтокрил»; in the bucket «в трубці» (відхилення ракет в заданих межах) та ін.» [17, с. 374].

Отже, в науковій мовознавчій літературі наявні різні класифікації військових термінів, які базуються на різних принципах. Усі вони допомагають глибше зрозуміти природу такого явища як військова термінологія та дослідити його сутність, обсяг та особливості.

РОЗДІЛ 2. Способи перекладу назв зброї з англійської мови на українську

2.1. Прийоми перекладу військових термінів з англійської мови на українську

Розвиток перекладу термінологічних систем – явище динамічне, яке відповідає на зміни, які приносить поява нових явищ, котрі потребують термінів та опису. Поява нових видів озброєння та активне застосування різних видів зброї, надісланої союзниками України з початку 2022 року спонукає мовознавчі дослідження і забезпечити точний переклад термінології цієї галузі для навчання, ухвалення рішень, комунікацій між військовими підрозділами, для потреб військово-цивільного співробітництва та ін. Адекватність перекладу військових термінів та матеріалів передбачає, перш за все, пошук найкращих відповідників до назв зброї. Також швидке поширення інформації в сучасному світі спричиняє наявність варіантів цих термінів, що функціонують серед користувачів ще до того, як мовознавці запропонують офіційні терміни. Це, у свою чергу, впливає на частотність, яка визначає мовну норму.

Військовий переклад як різновид спеціального перекладу, має такі специфічні характеристики: «наявність великої кількості термінів, точний, короткий виклад, відсутність засобів художньої виразності» [17, с. 376].

Найважливіша вимога до перекладу військових текстів – точність перекладу. Комунікативна рівноцінність перекладу військових текстів досягається завдяки використанню різноманітних лексичних, граматичних, стилістичних перетворень, тому правильне використання перекладацьких трансформацій характеризує якісний переклад: «Військові тексти рясніють виразами і конструкціями, переклад яких українською мовою вимагає

застосування лексичних трансформацій. Лексичні трансформації розглядаються як способи перекладу різних військово-технічних оригіналів в тих випадках, коли словникова відповідність відсутня або не може бути використана за умовами контексту» [17, с. 376].

Смислове навантаження військових текстів припадає на відповідні терміни, які найчастіше перекладаються такими способами: калькування, транскрибування, еквівалентний переклад, описовий переклад, експлікація, транслітерування. Так, наприклад, в *Білій книзі* Міністерства оборони України зустрічаються такі закономірності відтворення військової лексики: використання прийому калькування або часткового калькування з перестановкою для перекладу військових реалій (*стратегічний рівень – Міністерство оборони, Генеральний штаб, Озброєння, Тил, Головне управління оперативного забезпечення, Головне управління логістики; ... – ...Strategic level – the Ministry of Defence; the General Staff; Armament; Logistics; Main Directorate of Operational Support; Main Logistics Directorate; ...* [26, с. 99]. «При калькуванні складові частини слова (морфеми) або словосполучення замінюються їх прямими відповідниками мовою перекладу» [17, с. 377].

Для збереження адекватності перекладу основним прийомом перекладу військових ергонімів (назв військових структур, виражених багатокомпонентними термінами) є перестановка компонентів: в англійських термінах такого типу основне смислове навантаження лягає на останній компонент, а в українській – на перший: «*Упродовж 2018 р. з метою виконання Плану дій щодо впровадження оборонної реформи у 2016–2020 роках та Концепції військової кадрової політики у Збройних силах... – To ensure the implementation of the Action Plan for the Implementation of the Defence Reform in 2016–2020 and the Concept of Military Personnel Policy in the Armed Forces of Ukraine...*» [26, с. 99].

Пошук еквівалента, прийом калькування та перестановки використовуються для перекладу військових звань та посад: ... *заступник командира десантно-штурмової роти – інструктор з повітряно-десантної підготовки 13-го окремого аеромобільного батальйону 95-ї окремої аеромобільної бригади...* – ... *Air Assault Company Deputy Commander – airborne training instructor of the 13th Separate Airmobile Battalion of the 95th Separate Airmobile Brigade...* [26, с. 99-100].

Розглянемо приклади використання лексичної трансформації додавання. При перекладі виразів *main structure* — *основний конструкційний елемент*, *the flight control surfaces* — *поверхні управління повітряного судна*, застосовується додавання слів «елемент» і «повітряне судно». Без них в українському перекладі не буде граматично правильного оформлення сенсу. Вираз *structural requirements of the aircraft* — *вимоги, що висуваються до конструкції повітряного судна* так само потребують додавання слова «висуваються».

Застосування прийому конкретизації для звуження значення слова *majority* видно на прикладі перекладу терміна *the majority of the fuselage* — *велика частина фюзеляжу*, тут воно звужується від значення «більшість» до «велика частина чого-небудь», а в прикладі *close air support* — *безпосередня авіаційна підтримка*, прикметнику *close* замінюємо більш точним значенням — «безпосередня» [17, с. 376].

Переклад термінів у військових текстах не обходиться без транслітерації – перекладацького прийому, при якому передача графічного образу іноземного слова відбувається за допомогою букв українського алфавіту: «Наприклад: *AIMPOINT* — *АІМПОІНТ*: *Since 1975 Aimpont manufactures high quality red dot sights for hunting, law enforcement and military use.* — *З 1975 року АІМПОІНТ виготовляє високоякісні приціли червоних точок для полювання, правоохоронних органів та військового використання (...)* Іншими словами,

калькування — це такий вид лексичної трансформації, який передає план змісту через переклад складових лексичних одиниць плану вираження» [17, с. 377]: *presentation* — *опис*; *powersource* — *джерело живлення*; *materials* — *матеріали*.

Однак, в науковій літературі спостерігаємо критику частого використання прийому транслітерації, яка «призводить до засилля термінів-англізмів, є не найкращим способом розширення глосарію військової термінології в українській мові. Треба пам'ятати, що віддавати перевагу необхідно тим варіантам перекладу, які не нехтують лексемами-відповідниками цільової мови, тобто української» [36, с. 178].

При калькуванні відбувається заміна складових частин терміну їхніми лексичними відповідниками в мові перекладу так, щоб зберегти внутрішню форму терміну. Калькуванням найчастіше перекладають терміни-складні слова, наприклад: *manpower* — *людські ресурси (особовий склад, чисельність)* складається з двох основ *man* та *power*, і ці основи повністю перекладаються. «Калькування переважно застосовується до термінів, утворених злиттям двох (чи більше) основ (за допомогою конверсії чи словоскладання): *mapmaker* — картограф; *man-portable* — переносний; *interstate conflicts* — міждержавні конфлікти; *intercontinental ballistic missile (icbm)* — міжконтинентальна балістична ракета (МБР); *firepower* — вогнева міць, вогневі засоби; *antisubmarine* — протичовновий; *battlefield* — поле бою» [22, с. 191].

Напівкалькування відрізняється від калькування «лише наявністю лапок в тексті мови перекладу» [17, с. 378]: «*I was a SEAL, a Navy commando trained in special operations*». — «Я був «морським котиком», військовослужбовцем спецназу ВМС США».

Описовий переклад використовується для перекладу термінів, яким неможливо підібрати відповідник у мові перекладу. Наприклад, термін *facility*

не має українського відповідника одним словом, тож українською цей термін можна перекласти як *спеціально обладнане приміщення, будівля; матеріально-технічний засіб*; термін *entire performance* у військовій сфері означає *службову характеристику за весь період служби офіцера*; *Command and Signal* – розпорядження щодо організації зв'язку та розташування командних пунктів (пункт бойового наказу); *clothing allowance* – грошова надбавка на одержання форми одягу.

«Часто описовий переклад застосовується до неологізмів військової сфери та реалій військової справи, типових лише для англійської військової культури. Так, термін *brevet commission* потребує описового перекладу, оскільки в українській мові не існує такого поняття: *почесне звання, яке надавалося офіцеру в епоху до того, як медалі стали звичайними, за хоробрість у бою або за довгу та бездоганну службу, що було на один або більше ступенів вище фактичного звання офіцера, за яке йому платили*» [22, с. 191].

Крім лексичних, військові тексти потребують граматичних заміन, наприклад, при передачі пасивних конструкцій, але такі заміни часто стосуються всієї конструкції, а не окремого терміна, і спрямовані на адекватність та точність передачі жанрово-стилістичних особливостей військового тексту.

Окрім власне лексичних та граматичних труднощів, перекладач має труднощі з передачею військових термінів, які містять специфічні культурні семи, яких немає в українській мові: «У таких випадках перекладач повинен вдаватися до описового перекладу, дослівного перекладу, транслітерації або транскрипції. Передусім перекладач повинен зрозуміти і врахувати реальне значення терміна англійською мовою в певному контексті, а потім спробувати

передати зміст цього поняття якомога точніше засобами української мови» [36, с. 176].

Аналіз словників військової термінології, показав домінування таких перекладацьких підходів:

1) full translation (повний переклад: повна еквівалентність, коли прагматичні значення одиниць вихідної та цільової мови однакові): *abandoned cluster munitions* – залишені касетні боєприпаси, *accidental detonation* – аварійний вибух;

2) transcription: *acclimation* – акліматизація, *accumulation* – накопичення;

3) free translation (передача значення вихідного поняття, якщо дослівний переклад важко зрозуміти або він не є прийнятним у цільовій мові): *deference tones* – прилад перенаправлення звуку, *did you copy?* – ‘як зрозумів?’ (термін радіообміну);

4) communicative approach (комунікативний підхід – передача точного контекстуального значення вихідної мови так, щоб і зміст, і мова були легко прийнятні та зрозумілі реципієнту): *magnetic mine hunting* – електромагнітний спосіб пошуку та виявлення мін, *take a push* – наносити удар; наступати; докладати (особливих) зусиль [36, с. 177-178].

Дуже складними для перекладу наразі є терміни-неологізми, особливо представлені аббревіатурами й скороченнями, тому що їх можна перекласти кількома варіантами: HIMARS – ХИМАРС, ГИМАРС, ХАЙМАРС. У випадку перекладу назв озброєння можливе застосування прийому прямого включення, «використання оригінального написання терміну. Так, Javelin, Bayraktar, HIMARS, ATACMS, NASAMS вживаються в оригінальному написанні латиницею в українських текстах, зокрема в мас медіа» [22, с. 191].

Серед військових термінів дуже багато аббревіатур та скорочень, переклад яких можна здійснювати такими прийомами: розшифрування аббревіатури та

надання українського відповідника та експлікації, наприклад, *AFOSI* (*Air Force Office of Special Investigations*) – *Управління спеціальних розслідувань ВПС*; *FA* (*Field Artillery*) – *польова артилерія*; *HIMAD* (*high-to-medium altitude air defense*) – *ППО в діапазоні великих та середніх висот*; *IFV* (*infantry fighting vehicle*) – *БМП (бойова машина піхоти)*; *MLRS* (*Multiple Launch Rocket System*) – *РСЗВ (ракетна система залпового вогню)*, *LOAC* (*law of armed conflict*) – *право збройних конфліктів*; *SSORD* (*service support order*) – *наказ щодо забезпечення бойових дій*, *HIMARS* (*High Mobility Artillery Rocket System*) – *HIMARS (високомобільна артилерійська ракетна система)*, *ATACMS* (*Army Tactical Missile System*) – *армійська тактична ракетна система*.

2.2. Перекладознавчий аналіз прийомів відтворення військової термінології, яка використовується в публіцистичних джерелах та соціальних медіа.

Методом суцільної вибірки з різноманітних джерел було вибрано для аналізу 176 військових термінів українською мовою перекладених з англійської мови.

Ключовою метою перекладу є адекватність – «передача повноцінної, об'єктивного функціонально-стилістичної відповідності оригіналу з виконанням комунікативних завдань і задоволення очікувань учасників комунікації» [29].

Аналіз перекладу вибраних 176 термінів, що зустрічаються у текстах публіцистичного жанру та дописах у соціальних мережах і є англо-українським перекладом військових текстів, дає підстави стверджувати, що найбільш частотними є вживання таких способів перекладу військових

термінів на позначення назв зброї: еквівалент (71 випадок, або 43 %), калькування (50 випадків, або 29 %), описовий переклад (26 випадків, або 15 %), конкретизація (звуження) значення (18 випадків, або 10 %), транслітерація (11 випадків, або 6 %).

Іншомовні терміни зазвичай перекладаються відповідними еквівалентами в мові перекладу, а за відсутності відповідного терміна використовуються такі прийоми як калькування зі збереженням внутрішньої форми терміна та описовий переклад.

Тематичні групи вибраних термінів:

Військова техніка: а) авіаційна (radar picket aircraft - літак радіолокаційного дозору, missile-carrier bomber - бомбардувальник-ракетоносіє); б) морська (cruise missile submarine — підводний човен із крилатими ракетами, Sea Baby maritime drone – морський дрон Sea Baby); в) наземна (artillery system – артилерійська система, anti-aircraft missile unit – зенітно-ракетний комплекс).

Види боєприпасів: underwater mine – підводна міна, guided bomb – керована авіабомба, cruise missile – крилата ракета.

Стрілецька зброя: small arms – стрілецька зброя, grenade launcher – гранатомет.

Інше: robotic platform – роботизована платформа, lethal weapons – летальна зброя; electronic warfare – електронна зброя.

Аналіз мовного матеріалу показав, що певна частина військових термінів-назв зброї не має відповідників українською мовою (кирилицею). До таких термінів відносяться ті, що містять аббревіатури, та назви, які увійшли в ужиток англійською мовою (латиницею): *«Від лютого 2022-го допущено до експлуатації у Силах оборони такі відомі у світі моделі, як кулемети MG3 та M-240, снайперські гвинтівки Barrett MRAD та Cyclone HSR, пістолети*

Beretta M9A1 i Colt M45A1, пістолет-кулемет CZ Scorpion EVO 3A1 та інші. Серед стрілецької зброї допущеної до експлуатації з березня 2022 року є й новинки вітчизняного виробництва. Зокрема, автоматичні гвинтівки різних модифікацій UAR-15, кулемет Laska-K2, великокаліберні гвинтівки Snipex Monomakh i Snipex Alligator».

Лінгвістичне освоєння деяких іншомовних слів, які є військовими термінами, в розмовному стилі відповідає принципам милозвучності, наприклад, до назви далекобійних ракет ATACMS додалася голосна «а», що полегшує вимову терміна: «”Сьогодні особлива вдячність Сполученим Штатам. Наші домовленості з Джо Байденом виконуються дуже влучно — «Атакамси» себе показали”, – зазначив Президент».

Слід зауважити, що поруч з офіційним перекладом назв зброї функціонують терміни, які притаманні військовому аргю і використовуються не лише в усному мовленні неформального спілкування в середовищі військовослужбовців, але й часто зустрічаються в дописах на сторінках журналістів, блогерів, волонтерів, аналітиків та інших користувачів соціальних мереж. Наприклад, зенітний ракетний комплекс ППО та ПРО IRIS-T SLM військові, а слідом за ними й журналісти ласкаво називають «іриска», а легку буксирувану гаубицю M777 – «три сокири»: *«Ще одна Іриска для захисту нашого неба від Німеччини. Дякуємо за це нашим союзникам! В пакет допомоги також включено: - 1 ЗПК IRIS-T SLM»; «”Три сокири” рубають рашистів на тріски. Лівий берег Херсонщини, як і решта тимчасово окупованих територій, мають і будуть звільнені, переконані українські захисники. Наші гармати на M777, що уражають ворожі позиції на півдні, докладають максимум зусиль, аби це сталося якнайшвидше».*

Функціонування назв зброї в мовленні користувачів соцмереж відрізняється від норми, зафіксованої в офіційних документах Міноборони

України, та офіційних правил, запропонованих мовознавцями, якими користуються журналісти. Для перекладу назв зброї найчастіше зустрічається транскрипція і транслітерація. Попри те, що транскрипція на сучасному етапі розвитку перекладознавства вважається більш точним прийомом перекладу власних назв, серед дописів та в усному вжитку користувачів зустрічаються відмінні варіанти, наприклад, «хаймарс» і «хімарс»: *«В нас є Хімарси, які завдяки досвіду, координації та майстерності змогли стати на рівень більш потужним “Калібрам” та С-300, яких досі у росіян більше»*; *«Владімір Владімірович відсижувався у бункері й щолкав оріхоколом дерев'яні ХІМАРСи, виковирюючи з лушпиння залишки русской армії»*; *«Ой, на горі та й женці жнуть... А попід горою... попід горою хаймарси і абрамси і бредлі...»*; *«Якось ми просили джавеліни, але нам джавелінів не дали, а дали каски.*

Потім ми просили Хаймарси, але Хаймарсів нам не дали, а дали джавеліни

Потім ми просили абрамси й леопарди, але абрамсів нам не дали, а дали хаймарси

Потім ми просили петріоти, але нам їх не дали, але дали абрамси й леопарди

Потім ми просили касетні боєприпаси, але нам їх не дали, а дали петріоти...

Потім ми просили F-16. Але нам їх не дали, а дали касетні боєприпаси...

На всьо своя година...».

Особливостями функціонування таких термінів у розмовному стилі значно впливають мовні помилки користувачів: наявність чи відсутність лапок, правопис з великої чи малої букви, написання латинкою термінів, які вже увійшли у вжиток кирилицею: *«ЗСУ: Подякували. Старшина просив ще «Джавелінів»*; *«Литва, Латвія та Естонія (накують «Стінгери» для*

*відправки в Україну): Нііііі, можна сцяаааатиш!!!!»; «Старишина: Б***! А я «Байрактари» рахував! (Все бросає і йде рахувати “Spectator-и»); «Старишина ЗСУ (рахує кумулятивні набої до гранатомета Mark 19): Собірала в огороде мааааать... Красную смородінууу... Снова син уєхал ваєваааать... Умірать за родінууу...»; «НЛАВИ дуже завісімі от позиції. Вони мало годяться для сітуативних засад на рускі танки і дуже чуткі до рук»; «Рік тому, коли я тільки прийшов у військо, у нас були лише нлави. [...] І тому тепер ми отримуємо Леопарди. Німеччина нарешиті прийняла рішення про передачу перших 2А6»; «Україна може розробити свої “бредлі”, “байрактари” та багато іншого».*

Ці приклади свідчать про формування в українській мові шару емоційно забарвленої військової лексики, яка в поєднанні з іншими особливостями усного розмовного мовлення (суржилом) формує частину особливого сленгу українських військовослужбовців. Цю лексику також використовують блогери і навіть офіційні джерела в дописах в соцмережах з різною метою.

Отже, найпоширенішими способами перекладу назв зброї з англійської мови на українську є транскрибування, калькування та транслітерування. Освоєння мовцями іншомовних слів-термінів на позначення назв зброї позначене помилками в написанні та вимові, які, однак, є частиною військового сленгу та активно вживаються не лише в усному мовленні військових, а й у дописах користувачів соцмереж.

Дослідження способів перекладу військової термінології як основи військових текстів і термінологічної системи, що динамічно розвивається, мають перспективи, зокрема в пошуках способів перекладу назв зброї, які в офіційних текстах вживаються без перекладу і пишуться мовою країни-виробника.

Вживання термінів-назв зброї, перекладених з англійської мови на російську, часто містить помилки. Найчастіше зустрічаються такі:

- 1) транслітерація та транскрипція одного й того ж самого терміна: *хаймарс* – *хімарс*; *енлав* – *енло*;
- 2) написання з великої чи малої літери: *Хаймарс* – *хаймарс*;
- 3) написання в лапках чи без них: «*хаймарс*» - *хаймарс*;
- 4) написання аббревіатури великими чи малими буквами: *енло*- *ЕНЛО*;
- 5) написання з великої чи малої букви: *Байрактар* – *байрактар*, *Джавелін* – *джавелін*.

Оскільки правопис 2019 року не був остаточно схвалений фаховою комісією і зараз перебуває на доопрацюванні, уніфікація вживання нових термінів є нагальною потребою, щоб встановити норму та уникати некоректного вживання цих одиниць.

РОЗДІЛ 3. УКЛАДАННЯ ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

3.1. Вибір платформи для створення посібника

На сучасному етапі розвитку технологій та програмного забезпечення, існує велика кількість програм, які дають можливість створити електронні посібники та словники. Однією з таких програм є **uCoz**.

uCoz – це безкоштовний веб-хостинг з вбудованою системою керування сайтом.

uCoz – це безкоштовний веб-сервіс, що працює за принципами Web 2.0, і сильно відрізняється від традиційних безкоштовних хостингів. Він допомагає створити веб– сайти різної складності. Содулі цього хостингу можуть використовуватись як у єдиній зв’язці створення повнофункціонального сайту, так і окремо [65].

Ключові особливості та функції:

- при реєстрації користувачу надається можливість вибрати домен для свого проекту. В системі існують також і домени, спеціально розраховані на українську аудиторію – *name.ucoz.ua*, *name.at.ua*;
- пропонується 258 дизайнів на вибір;
- при реєстрації кожен користувач отримує 400 мегабайт дискового обсягу;
- можливість створити власний дизайн (шаблон) або переробити будь– який зі стандартних.

Недоліками є:

- веб– хостинг працює лише при підключенні до мережі Інтернет;
- знаття реклами з сайту – лише за плату;

- збільшення дискового обсягу – за окрему плату [65].

Ще однією програмою для створення електронних підручників та словників є **eBooksWriter**. Це зручний професійний інструмент для підготовки різнопланових електронних публікацій: книг, брошур, посібників користувача, каталогів і т.п.

1. **eBooksWriter** – це повноцінний редактор, який надає можливості створення електронної книги з безліччю інструментів для редагування, які допоможуть вставити різні символи, текстові файли, зображення, таблиці, фрейми, анімацію, відео, звуки, анотації, посилання і багато іншого [55].

Переваги:

- безкоштовна програма;
- захистить інформацію за допомогою паролів;
- у додатку присутній спеціальний файл для новачків (довідка);
- збереження книги в форматах IDPF Opf, .mobi і .epub.

Недоліком програми є те, що безкоштовна версія має обмежені можливості та функції.

TurboSite – це безкоштовна програма для створення сайтів та електронних підручників, посібників та словників.

За допомогою програми TurboSite Ви зможете створити HTML– сайт або електронний підручник з підтримкою коментарів, форми зворотного зв'язку, вставки відео– файлів і JavaScript– тестів і іншими можливостями за лічені хвилини [55].

Перевагами програми є:

- не потребує знань та вмінь мови програмування;
- легка у користуванні;

- автономна програма.

Створений за допомогою TurboSite сайт або електронний підручник буде працювати на будь-якій операційній системі, в будь-якому сучасному браузері, може бути завантажений на будь-який безкоштовний хостинг. Є можливість вставити свій код. Є вбудована програма передачі файлів. Перевага програми – простота.

Недолік програми – скромні можливості візуального редагування [64].

Свій вибір зупинили на програмі TurboSite. Ця програма є зручною у використанні, має зрозумілий інтерфейс і розрахована на користувачів, що не володіють спеціальними технічними навичками. Безперечною перевагою системи є і те, що вона розрахована на роботу з будь-якими, в тому числі, зі слабкими каналами зв'язку.

3.2. Опис програмного продукту та етапи створення

TurboSite – легка у використанні програма, за допомогою якої можна створити простий статичний HTML – сайт, електронний підручник, словник або посібник, навіть не володіючи знаннями мов програмування і розмітки тексту. Дизайн майбутнього сайту можна обрати у самій програмі, а також, якщо потрібно, то можна завантажити додаткові теми з мережі Інтернет.

Основні можливості TurboSite:

- перегляд сайту в зовнішньому браузері;
- мова ресурсу HTML;
- підтримка коментарів, форми зворотного зв'язку, значків соціальних мереж;
- підтримка javascript файлів, тегів;

- підтримка медіа файлів;
- створення сторінок, блоків тексту, реклами;
- вбудовані шаблони з підтримкою інших шаблонів з інтернету;
- створення своїх шаблонів [64].

Процес створення сайту включає такі **етапи**:

- 1) Завантажити програму на комп'ютер (займає дуже малий проміжок часу);
- 2) Створити проект, зберегти у папці та задати параметри сайту (Рисунок 3.2.1.):

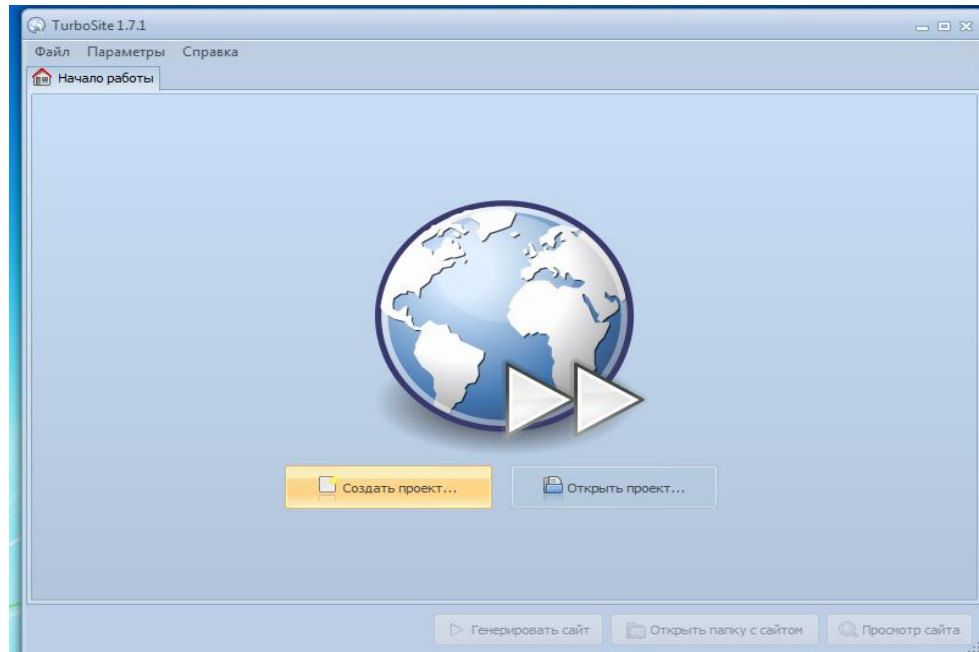

Рисунок 3.2.1.

- 3) Відкриваємо збережений проект на налаштовуємо його (Рисунок 3.2.2.):

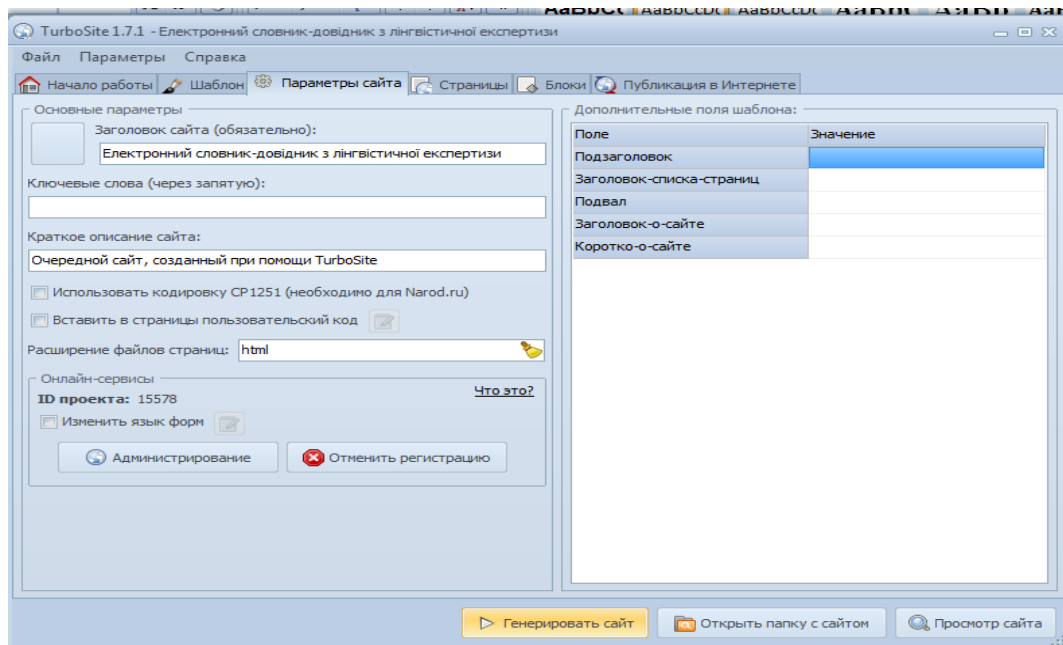

Рисунок 3.2.2.

4) Розширення файлів сторінок залишаємо html. Заповнюємо поля «Підзаголовок», «Тема списку сторінок» і «Підвал». Підзаголовок буде відображатися відразу після назви сайту в його шапці. Тема списку сторінок – це заголовок в меню бічної колонки сайту. Підвал – напис буде розміщений в футері (підвалі) сайту. Тут можна розміщувати посилання.

5) Натиснути кнопку «Генерувати сайт». Ця дія зберігає налаштування. Обрати шаблон або завантажити його (Рисунок 3.2.3.):

Рисунок 3.2.3.

6) Створити сторінки сайту. Для цього переходимо на вкладку програми – «Сторінки». Потім перейти на іншу вкладку – «Параметри сторінки» (Рисунок 3.2.4.).

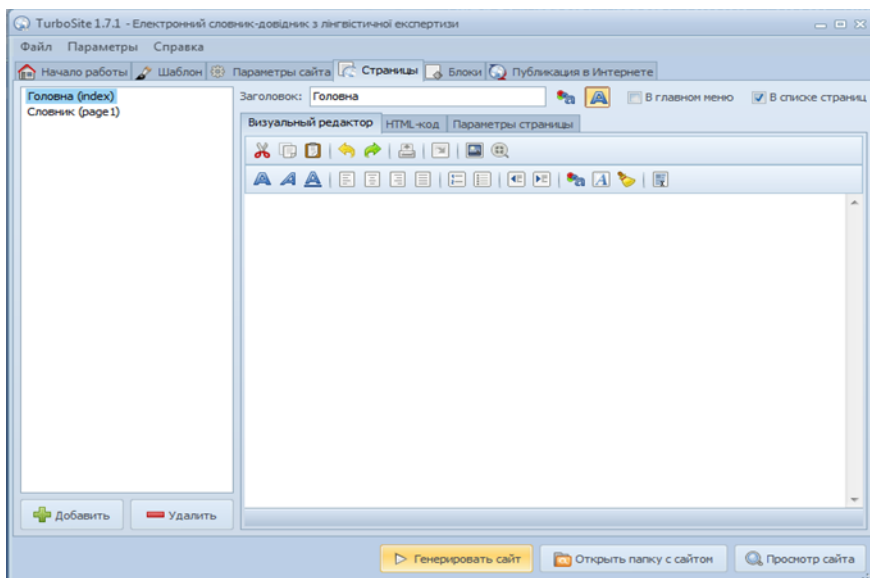

Рисунок 3.2.4.

7) Набрати текст або вставити скопійований текст для головної сторінки у вікно візуального редактора. Можна відформатувати текст: поміняти розташування, розмір шрифту, його колір. Можна вставити картинки та відео. Після внесення необхідних елементів на сторінку натискаємо на кнопку «Генерувати сайт». Таким чином, головна сторінка сайту створена. Можна її подивитися в браузері. Для цього треба натиснути кнопку «Перегляд сайту» (F12).

Після аналізу існуючих програмних продуктів, ми зупинили свій вибір на програмі-конструкторі TurboSite. Вибрали ми цю програму, тому що вона є зручною у використанні, має зрозумілий інтерфейс і розрахована на користувачів, що не володіють спеціальними технічними навичками.

Для створення сайту необхідно виконати лише кілька кроків:

- 1) створити проект і задати параметри сайту;
- 2) зберегти проект;
- 3) заповнити поля і визначити параметри сайту;
- 4) натиснути кнопку «Генерувати сайт», щоб зберегти зміни;
- 5) обрати шаблон сайту;
- 6) створення сторінок сайту можна зробити за допомогою кнопки «Додати».

ВИСНОВКИ

Англомовна військова лексика — це динамічна система мови, яка постійно розвивається. Питання класифікації військових термінів, способи пошуку адекватних еквівалентів та способів перекладу лінгвокогнітивних особливостей цієї групи лексичних одиниць та відповідно, її передачу засобами української мови перебувають серед важливих та актуальних питань сучасного мовознавства.

Основні труднощі, з якими зустрічаються перекладачі військових текстів з англійської мови на українську, пов'язані, передусім, із тим, що в англійській мові військова термінологія усталена й упорядкована, а в українській мові вона ще перебуває на етапі інтенсивного творення й кодифікації. Розповсюдження військової лексики в ЗМІ та соцмережах, які не є сферами фахового користування військовою лексикою, та внутрішні процеси, пов'язані з правописом української мови призводять до появи й тиражування помилок, які повторюють інші користувачі, що негативно впливає на функціонування військової термінології. Пришвидшення процесу унормування військової терміносистеми, узгодження її зі стандартами НАТО й країн-партнерів, розробка й перегляд термінів в рамках реформи Збройних сил України залишаються нагальними потребами в галузі військової термінології.

Ще одна трудність при перекладі військових термінів полягає в багатозначності та міжгалузевій омонімії цих одиниць. Розв'язати цю проблему в практичному плані допоможуть ретельний аналіз контексту та обізнаність із галуззю перекладаного тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артюх В. До питання особливостей перекладу військової лексики. Теоретична і дидактична філологія. - 2010 - №8 - с. 15. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tidf/2010_8/11_21.pdf (дата звернення: 10.04.2024)
2. Байло Ю.В. Особливості поняття «військовий термін» (семантичний аспект). Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. 2013. № 3. С. 62–65.
3. Балабін В. В. Загальнонаукові основи теорії військового перекладу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 29 (68) № 1 2018. С. 85-89.
4. Балабін В. В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16 «Перекладознавство», Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2002. 19 с.
5. Балабін В.В. Теоретико-концептуальні основи військового перекладу. Філологічні трактати. Мовознавство. 2018. Том 10, № 1. С. 7–18.
6. Балабін В. В. Теоретичні засади військового перекладу в Україні: монографія. Київ: Логос, 2018. 492 с.
7. Балабін В., Лісовський В., Чернишов О. Основи військового перекладу : підручник. Київ : Логос, 2008. 578 с.
8. Бойко Ю.П., Долинський Є.В. Особливості перекладу англійської військової термінології. Збірник наукових праць. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Вип. 20, 2020. С. 17-21
9. Василенко Д.В. Розвиток словникового складу англійської мови військової сфери ХХ – початку ХХІ століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 «Германські мови», Запорізький національний університет, 2008. 22 с.
10. Військова лексика як різновид спеціальної лексики. URL:

https://knowledge.allbest.ru/languages/3c0b65625b2bc78a4c53a89421206d36_0.html (дата звернення: 11.04.2024)

11. Гібридна війна: сутність та структура феномену, 2014. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/viewFile/24892220>

12. Гушул Р.В. Особливості перекладу військової термінології з англійської мови на українську. Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології. 2017. № 1. С. 12–16.

13. Дубинець З.О. Військова лексика в романі Р. Іваничука «Мальви». Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2015. Вип. 73. С. 169–172.

14. Зайцева М.О. Особливості перекладу термінів на військову тематику. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Випуск 10. 2013. С. 96–102.

15. Іграк К. Ю. Емоційно забарвлені елементи військової лексики. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. Лінгвістичні науки. 2017. № 25. С. 55–59.

16. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2002.

17. Корольова Т., Соріч Р., Александрова О. Військовий дискурс та особливості його перекладу. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського* : Лінгвістичні науки : зб. наук. праць. – Одеса : Інформаційно-видавничий центр університету ім. К. Д. Ушинського, 2021. – № 33. – С. 369-387.

18. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця. «Нова Книга», 2003. 448 с.

19. Круглій О. Особливості перекладу військових термінів (на прикладі військово-промислової термінології). Світ наукових досліджень. 2022. № 12. С. 207–209. URL: <http://surl.li/jadeh> (дата звернення: 05.07.2023).

20. Левін Є., Карлюк С. Особливості перекладу специфічної військової термінології та військового сленгу з англійської мови. *Збірник наукових праць ЛОГОС*, 35-38. 2020. <https://doi.org/10.36074/11.12.2020.v6.11>

21. Левін Є. Д. Теоретичні та практичні труднощі перекладу військової термінології з англійської мови на українську [Електронний ресурс]. *Мовна освіта фахівця: сучасні виклики та тренди* : матеріали 3-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю, 27 лютого 2020 р. / орг. ком.: А. П. Гетьман [та ін.] ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2020. – 4 с. – URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/52013>.

22. Лисичкіна І.О., Лисичкіна О.О. Сучасна військова лексика в аспекті англо-українського перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2022 № 57. С. 190-193

23. Лукіянчук Ю. Способи класифікації військових термінів. Наукові записки національного університету «Острозька академія». 2017. № 66. С. 65–67. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/7825/1/22.pdf> (дата звернення: 06.03.2024).

24. Нагач М., Хоменко М. Особливості військового перекладу. *Scientific Collection «InterConf+»*: No. 33(155) (2023): 1st ISPC «Modern Knowledge: Research and Discoveries» (May 19-20, 2023; Vancouver, Canada).

25. Нагач М., Хоменко М. Особливості перекладу військових термінів. *Scientific Collection «InterConf+»*, (39(179), 596–606. (2023). <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.11.2023.061>

26. Нікіфорова О. М. Лексико-семантичні особливості перекладу інформаційно-аналітичних воєнно-політичних текстів. *Вчені записки*

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Том 31 (70) № 2. С. 97–102

27. Озимай І. В. «Переклад англомовних термінів фахових мов у художній літературі: лінгвокогнітивний та лінгвостилістичний аспекти. Магістерська дисертація на здобуття ступеня магістра зі спеціальності 035 «Філологія». Київ, 2020, 148 с.

28. Отрішко К.А. Способи перекладу військової термінології. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. 2019. № 39. С. 27–33.

29. Панько Т.І. Українське термінознавство Т.І. Панько, І.М. Кочан, Г.П. Мацюк. Львів: Світ, 1994. 216 с.

30. Погонєць В.В. Особливості англомовного військового дискурсу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». 2019. № 39. Том 2. С. 67–70.

31. Рябокінь Н. О., Пашко, С. В. (2024). Особливості перекладу англомовної військової термінології на українську мову. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, (208), 316–321. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-208-45>

32. Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. Нова філологія. 2012. № 50. С. 201–208.

33. Сидорук Г.І., Сухляк В.Ю. Калькування, описовий переклад та підстановки під час перекладу термінології наукових текстів. *Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje*. 2016. С. 113–115. URL: <http://surl.li/jhcnf> (дата звернення: 06.07.2023).

34. Сітко А. В., Отрішко К. А. Способи перекладу військової термінології. *Актуальні питання розвитку філологічних наук у 21 столітті*.

Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2017. С. 89–94.

35. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу) : [монографія] / Е. Ф. Скороходько. – К. : Логос, 2006. – 99 с.

36. Сокаль М., Оскирко О., Зінченко О., Особливості перекладу військової термінології. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 62, том 2, 2023. С. 173-180

37. Стародубцева А., Талавіра Н. (2023). Специфіка перекладу військової термінології в англomовних онлайн-новинах під час висвітлення війни в Україні. *Молодий вчений*, 7 (119), 57-61. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-7-119-11>

38. Старух В. О. (2020). Особливості англо-українського перекладу військової термінології. *Нова філологія*, 2(80), 264-268. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2020-80-2-39>

39. Стацюк Р. В. Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки»*. Мовознавство. Том 2, № 5, 2016. С.112-116.

40. Стежко Ю. Г. Методичні вказівки до перекладу наукових термінів. Кіровоград: РВВ КДПУ, 2012. 79 с.

41. Туровська Л. В. Дещо про генезис сучасної української військової термінології. *Наукові праці*. 2007. Вип. 54. С. 79–84.

42. Фурт Д.В. Способи перекладу термінів українською мовою з англійської. *Філологічні студії. Методика викладання мов*. 2018. № 17. С. 272–281.

43. Шаранова Ю. В. Проблема класифікації англomовної військової лексики в парадигмі лінгвістичних досліджень. *Закарпатські філологічні*

студії / редкол.: І. М. Зимомря (гол. ред.), М. М. Палінчак, Ю. М. Бідзіля та ін.
– Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", – 2021. – Т.2, Вип. 19. – С. 54–59

44. Шкута О. Г. Відтворення військової термінології українською мовою (на матеріалі сучасних публіцистичних текстів). *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету*. Філологія, педагогіка, психологія. — 2017. — Вип. 34. — С. 273–277

45. Аксенов А.Т. К вопросу о взаимодействии между английской военной терминологией и общенародной лексикой : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1954. 17 с.

46. Виноградов В. С. Введение в переводоведение. Москва: Издательство общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.

47. Гореликова С. Н. Природа термина и некоторые особенности терминообразования в английском языке. Омск, 2002. С. 27–33

48. Исаева Е.Д. Особенности японской военной терминологии. *Вестник Иркутского государственного лингвистического университета*. 2009. № 4. С. 29–34.

49. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения : учеб. Киев: УМК ВО, 1989. 102 с.

50. Литовченко В.И. Классификация и систематизация терминов. *Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета им. академика М.Ф. Решетнева*. 2006. № 3 (10). С. 156–159.

51. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. Москва: АН СССР, 1961. 160 с.

52. Нелюбин Л. Л. Введение в технику перевода. Москва: Флинта: Наука, 2009. 216 с.

53. Нелюбин Л. Л. Военный перевод и его особенности: учебник военного перевода (общий курс) / Л. Л. Нелюбин, А. А. Дормидонтов, А. А. Васильченко. – М. : Воениздат, 1981. – 379 с.

54. Нелюбин Л.Л. Перевод боевых документов армии США. - 2-е издание, перераб. и доп. - М. : Воениздат, 1989. - 270 с.

55. Программы для создания электронных публикаций / Светлана Шляхтина [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://compress.ru/article.aspx?id=16332> – Дата останнього звернення: 18.05.2024

56. Стрельцов А. А. Научно-технические тексты: от понимания к переводу: учеб. пособие. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2012. — 327 с.

57. Шевчук В. Н. Производные военные термины в английском языке: Аффиксальное словопроизводство. Москва: Воениздат, 1983. 231 с.

58. Catford J. A Linguistic Theory of Translation. London: Oxford University Press, 1965. 103 p.

59. Frane, M. (2013): Abbreviations in English military terminology. In: Brno studies in English, vol. 39, iss. 1, pp. 59–87. DOI: <https://doi.org/10.5817/BSE2013-1-4>

60. Gibbs, R.W. (2002): Psycholinguistic comments on metaphor identification. In: Language and Literature, 11 (1). pp. 78 – 84. DOI: <https://doi.org/10.1177/096394700201100108>

61. House J. Translation. Oxford and New York, Oxford University Press, 2009. 122 p.

62. Murray The Language of Naval Pilots. American Speech. Tuscaloosa, 1986. 137 p.

63. Struk I. V., Semyhinivska T. H., Sitko A. V. Formation and translation of military terminology / I. V. Struk, T. H. Semyhinivska, A. V. Sitko // Вчені записки

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, 2022. - Том 33 (72). - С. 29-33

64. TurboSite [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://brullworfel.ru/turbosite/> – Дата останнього звернення: 10.06.2024

65. uCoz [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ucoz.ua/> – Дата останнього звернення: 10.06.2024

Джерела ілюстративного матеріалу

Понад 60 зразків стрілецької зброї допущено до експлуатації у Силах оборони України з березня 2022 року. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2024/05/13/ponad-60-zrazkiv-strileczkoi-zbroi/> (дата звернення: 13.05.24)

“Атакамси себе показали”: Зеленський підтвердив використання Україною ракет АТАСМС. URL: https://lb.ua/society/2023/10/17/579966_atakamsi_pokazali.html (дата звернення 10.04.24)

Фейсбук-сторінка військовослужбовця Alex N Alex Noyt, допис від 27.10.23. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=7080546115298695&set=a.314345711918803> (дата звернення: 10.05.24)

Фейсбук-сторінка Міністерства оборони України, допис від 27.06.23. URL: <https://www.facebook.com/MinistryofDefence.UA> (дата звернення: 08.05.24)

Фейсбук-сторінка блогера Serg Marco, допис від 15.08.23. URL: <https://www.facebook.com/serg.marco> (дата звернення: 08.05.24)

Фейсбук-сторінка Костянтин Тетерін, допис від 03.10.22. URL: <https://www.facebook.com/kostiantyn.teterin> (дата звернення: 08.05.24)

Фейсбук-сторінка журналіста і блогера Віталія Чепіноги (Cherupoga Vitalii), допис від 11.06.23; 08.07.23. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100089827690415> (дата звернення: 08.05.24)

Фейсбук-сторінка волонтера і військового Мартина Бреста, допис від 24.01.22; 04.02.22; 10.02.22. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100006448650648>. (дата звернення: 08.05.24)

Фейсбук-сторінка військового і блогера Сергій Сергійович Saigon, допис від 13.03.22/ URL: <https://www.facebook.com/SaigonWriter> (дата звернення: 08.05.24)

Фейсбук-сторінка «Демократична сокира», допис від 25.01.23. URL: <https://www.facebook.com/sokyra.space> (дата звернення: 08.05.24)

Фейсбук-сторінка блогера Serg Marco, допис від 24.01.24. URL: <https://www.facebook.com/serg.marco> (дата звернення: 08.05.24)

Додаток А

Посібник для самостійної роботи з теорії та практики перекладу

Додаток Б. Використання перекладацьких прийомів для перекладу військових термінів у ЗМІ та соціальних мережах (Facebook та Telegram)

№	Англомовний військовий термін	Переклад українською мовою	Прийом перекладу
1	air-delivered cluster weapons system	касетний комплект бойових засобів, що доставляється повітряним шляхом	Описовий переклад
2	air-to-air missile	ракета класу «повітря – повітря»	Описовий переклад
3	all-purpose lightweight individual carrying equipment	універсальне полегшене індивідуальне спорядження	Описовий переклад
4	antitransport mine	Протитранспортна міна	Еквівалент
5	artillery system	артилерійська система	калькування
6	assault rifle	Штурмова гвинтівка	калькування
7	ATACMS	ATACMS	
8	automatic grenade launcher	автоматичний гранатомет	еквівалент
9	auxiliary ships	Допоміжні судна	Еквівалент
10	avionics	бортове радіоелектронне обладнання	описовий
11	battlefield atomic weapon	тактична ядерна зброя	калькування
12	battleship	Лінійний корабель	Еквівалент
13	biological weapons	біологічна зброя	Калькування
14	bomber	бомбардувальник	Еквівалент

15	CBRN (Chemical, Biological, Radiological, and Nuclear)	ХБРЯ (Хімічна, біологічна, радіологічна і ядерна)	Еквівалент
16	CRAB (Combat Reconnaissance Armored Buggy)	бойовий розвідувальний броньований багі	транслітерація
17	Jammer	«глушика» (для БПЛА)	Калькування
18	fighter-bomber	винищувач-бомбардувальник	Калькування
19	firearm	Вогнепальна зброя	еквівалент
20	GMLRS rockets		
21	HIMARS (High Mobility Artillery Rocket System)	Ракетна установка/ Артилерійська ракетна система HIMARS	Транслітерація
22	fighter jets	Літак-винищувач	еквівалент
23	Missile	ракета	еквівалент
24	Hypersonic missile	Надзвукова ракета	Еквівалент
25	Ammunition	Боєприпаси	Еквівалент
26	air defenses	ППО	Еквівалент
27	drone	Дрон	транслітерація
28	artillery	артилерія	Транслітерація
29	fusion bomb	Запалювальна бомба	еквівалент
30	guided bomb unit	Керована авіабомба	Калькування
31	Free-fall bomb	Некерована авіабомба	Калькування
32	guided missile	Керована ракета	Калькування
33	hand-operated firearm	Ручна вогнепальна зброя	Калькування
34	Heavy cannon	Важка гармата	Калькування
35	heavy machine gun	Станковий кулемет	еквівалент
36	high explosive bomb	Осколково-фугасна бомба	еквівалент
37	high explosive antitank rocket	Кумулятивна протитанкова ракета	еквівалент

38	high explosive grenade	Осколково-фугасна граната	Еквівалент
39	Smoke Grenade	Димова граната	Еквівалент
40	Armoured Vehicle	Бронемашина	Калькування
41	precision-guided munitions	Високоточна зброя	Калькування
42	landing craft	Десантний корабель	Еквівалент
43	electronic warfare unit	Засіб радіоелектронної боротьби	Калькування
44	self-propelled gun	Самохідна артилерійська установка	Калькування
45	IRIS-T Surface Launched Medium Range	зенітний ракетний комплекс ППО і ПРО середнього радіусу дії IRIS-T	Описовий переклад
46	IFV (infantry fighting vehicle)	БМП (бойова машина піхоти)	Калькування
47	APC (armored personnel carriers)	БТР (бронетранспортер)	Калькування
48	coaxial machine gun	Спарений кулемет	Еквівалент
49	RW (Rotary Wing)	Гелікоптер	Еквівалент
50	Air Defense	ППО	Калькування
51	WMD (Weapons of Mass Destruction)	ЗМЗ (зброя масового знищення)	калькування
52	intermediate-range ballistic missile	балістична ракета середньої дальності	Калькування
53	irritant chemical gas	Газ подразнювальної дії	Еквівалент
54	jamming	радіоелектронне придушення	Описовий переклад
55	launcher tube	трубчаста пускова установка	Описовий переклад
56	light antitank weapon	легка протитанкова зброя	калькування
57	light cannon	легка гармата	калькування

58	light machine gun	ручний кулемет	Еквівалент
59	long-range missile	ракета великої дальності	калькування
60	machine gun	Кулемет	еквівалент
61	machine pistol	Автомат	Еквівалент
62	medium-range ballistic missile	балістична ракета середньої дальності	калькування
63	missile	Керована ракета	Еквівалент
64	missile-carrier bomber	бомбардувальник-ракетоносій	Калькування
65	mortar	Міномет	Еквівалент
66	nuclear tactical weapon	Тактична ядерна зброя	Калькування
67	projectile	Снаряд	Еквівалент
68	radar picket aircraft	літак радіолокаційного дозору	калькування
69	rocket-assisted projectile	активно-реактивний снаряд	Калькування
70	anti-aircraft missile	Зенітна ракета	Еквівалент
71	uncrewed surface vessel (USV)	Надводний дрон	Калькування
72	warhead	Боєголовка	Калькування
73	ground-based system	(ускові установки) наземного базування	Калькування
74	speedboat	Швидкісний катер	Еквівалент
75	nuclear weapons carrier	Носій ядерної зброї	Калькування
76	Guided aerial bomb	Керована авіабомба	Калькування
77	cruise missile	Крилата ракета	Еквівалент
78	guided bomb	Керована бомба	Еквівалент
79	underwater mine	Підводна міна	Еквівалент
80	Sea Baby maritime drones	Морський дрон Sea Baby	Калькування
81	bottom mine	Донна (глибинна) бомба	Еквівалент

82	naval vessels	Військовий корабель	Калькування
83	guided-missile corvette	Корвет з крилатими ракетами	Калькування
84	patrol vessel	Корабель берегової охорони	Еквівалент
85	Mine clearers	Мінні тральщики	Еквівалент
86	tugboat	буксир	Еквівалент
87	mine countermeasures ship	корабель протимінної боротьби	Калькування та конкретизація
88	artillery shell	Артилерійський снаряд	Еквівалент
89	kamikaze drone	Дрон-камікадзе	Калькування з перестановкою
90	artillery system	Артилерійська система	Еквівалент
91	fixed-wing aircraft	БПЛА типу «крило»	Описовий переклад
92	ATACMS missiles armed with cluster munitions	Ракети ATACMS з касетною бойовою частиною	Транслітерація та еквівалент
93	conventional means of warfare	Традиційні види озброєння	Калькування
94	electronic warfare	Електронна зброя	Калькування
95	cluster warheads	Касетна боеголовка	Калькування
96	cluster submunitions	Касетний бойовий елемент (касетного боєприпасу)	Описовий переклад
97	rocket	Некерована ракета	Еквівалент
98	advanced unmanned system	Передова безпілотна система	Конкретизація значення
99	robotic platform	Роботизована платформа	Калькування
100	ground-based robotic system	Наземна роботизована система	Калькування
101	Navy	ВМС	Еквівалент
102	loitering munition	Баражувальний боєприпас	Калькування
103	uncrewed system	Безпілотна система	Калькування

104	sea-launched cruise missile	Ракети на носіях морського базування	Описовий переклад
105	anti-aircraft missile unit	Зенітно-ракетний комплекс	Калькування
106	missile launcher	Ракетна пускова установка	Конкретизація значення
107	long-range aircraft	Літак стратегічної авіації	Конкретизація значення
108	operational and tactical UAV	Оперативно-тактичні БПЛА	Калькування
109	strategic bomber	Стратегічний бомбардувальник	Калькування
110	Patriot air defence system	ППО «Патріот»	Еквівалент + транслітерація
111	155 mm artillery ammunition	155-мм артилерійський снаряд	еквівалент
112	non-lethal weapons	Нелетальна зброя	Калькування
113	lethal weapons	Летальна зброя	Калькування
114	rocket-assisted projectile	активно-реактивний снаряд	калькування
115	small arms	стрілецька зброя	калькування
116	electromagnetic weapons	електромагнітна зброя	калькування
117	aeroelastic-loaded wing	крило з аеропружним навантаженням	Калькування
118	armored machine-gun carrier	кулеметний бронетранспортер	калькування
119	armored mine-field breaching vehicle	Танк-тралщик	Еквівалент
120	radar antenna	Радіолокаційна антена	Калькування
121	missile system	ракетний комплекс	еквівалент
122	patrol combatant ship	патрульний бойовий	калькування

		корабель	
123	short-range ballistic missile	балістична ракета малої дальності	калькування
124	special electronic installation aircraft	літак спеціального радіоелектронного придушення	описовий
125	Javeline	Протитанкові керовані ракетні комплекси Javelin	Описовий переклад
126			
127	UAV	БПЛА	Калькування
128	tactical munitions dispenser	касетна авіаційна бомба тактичного призначення	описовий
129	Switchblade anti-armor loitering munition	Тактична безпілотно літальна система Switchblade	Описовий
130	Phoenix Ghost explosive drone	Безпілотно повітряна система Phoenix Ghost	Калькування
131	RIM-7 Sea Sparrow ship-borne short-range anti-aircraft and anti-missile weapon system	Зенітна керована ракета класу “земля-повітря” Sea Sparrow	Калькування
132	Next-generation Light Anti-tank Weapon (NLAW)	Протитанковий комплекс NLAW	Калькування
133	Stormer HVM armoured fighting vehicle	Мобільні зенітно-ракетні комплекси Stormer HVM	Калькування
134	Bradley IFV (infantry fighting vehicle)	БМП (бойова машина піхоти) Bradley	Калькування
135	Challenger 2 main battle tank	Танк Challenger 2	Конкретизація значення

136	Stryker armored fighting vehicles	Бойова машина Stryker	Калькування
137	Bradley tracked armored fighting vehicle	Гусенична платформа Bradley	Калькування
138	NASAMS (National Advanced Surface-to-Air Missile System)	ЗПК NASAMS	Калькування
139	MIM-23 Hawk medium-range surface-to-air missile	ЗПК MIM-23 Hawk	Конкретизація значення
140	X-band electronically steered pulse-Doppler 3D radar system	тривимірний імпульсно-доплерівський радар	Калькування
141	AIM-7 Sparrow medium-range semi-active radar homing air-to-air missile	керовані ракети середньої дальності “повітря-повітря” AIM-7 Sparrow	Калькування
142			
143	guided artillery shell	керований високоточний реактивний снаряд	Калькування
144	M982 Excalibur extended-range guided artillery shell	високоточний снаряд M982 Excalibur	Описовий переклад
145	M1156 Precision Guidance Kit	пристрій прецизійного наведення некерованих боєприпасів M1156	Описовий переклад
146	precision-guided munition (PGM)	високоточне озброєння	Калькування
147	Javelin man-portable anti-tank system	протитанковий ракетний комплекс Javelin	Конкретизація значення
148	Bayraktar TB2 medium-altitude long-endurance	Розвідувально-ударний дрон Bayraktar TB2	Описовий переклад

	(MALE) unmanned combat aerial vehicle (UCAV)		
149	Switchblade 300 tactical loitering munition	дрон-камікадзе Switchblade 300	Описовий переклад
150	Missile boat	Ракетний катер	Еквівалент
151	anti-ship missile	Протикорабельна ракета	Еквівалент
152	Minesweeper	Мінний тральщик	Еквівалент
153	HMMWV (High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle)	висококомобільний багатоцільовий колісний транспортний засіб (Humvee – Хамві)	Калькування
154	tracked armoured personnel carrier FV103 Spartan	гусеничний бронетранспортер FV103 Spartan	Калькування
155	mine-resistant ambush-protected (MRAP) Cougar	американська машина для перевезення піхоти з захистом від мін і засідок Cougar («Кугуар»)	Описовий переклад
156	Bushmaster PMV (Protected Mobility Vehicle)	колісний повнопривідний бронеавтомобіль Bushmaster	Калькування
157	eight-wheeled armored fighting vehicle Stryker	колісна 8×8/4 бойова броньована машина «Страйкер»	Калькування
158	wheeled military armoured car Roshel Senator	канадський бронеавтомобіль Senator	Калькування
159	Tube-launched Optically-tracked Wire-guided	важкий протитанковий ракетний комплекс BGM-71 TOW	Описовий переклад

160	M141 Bunker Defeat Munition (SMAW-D)	одноразовий реактивний гранатомет ("реактивна граната")	Описовий переклад
161	ACSV (Armoured Combat Support Vehicle)	Броньована машина бойової підтримки	Калькування
162	M777 Lightweight Towed Howitzer	Легка буксирувана гаубиця M777 («Три сокири»)	Калькування
163	M1 Abrams	M1 «Абрамс»	Транслітерація
164	military armoured vehicle Alvis Stormer	військова броньована машина Alvis Stormer	Калькування
165	self-propelled surface-to-air missile system AN/TWQ-1 Avenger	самохідний зенітно-ракетний комплекс з кулеметом AN/TWQ-1 Avenger	Калькування
166	Hughes AN/TPQ-36 Firefinder weapon locating system	рухома РЛС контрбатареїної боротьби	Конкретизація значення
167	X-band electronically steered pulse-Doppler 3D radar system	3-вимірний радар для систем ППО малого радіусу дії на основі технології пасивної фазованої антенної решітки.	Описовий переклад
168	M72 LAW (light anti-tank weapon)	Реактивна протитанкова граната	Конкретизація значення
169	Switchblade miniature loitering munition	тактичний баражувальний боєприпас Switchblade	Калькування
170	Improvised explosive device	Саморобний вибуховий пристрій	Калькування
171	explosive drone Aevox Phoenix Ghost	тактичний дрон Aevox Phoenix Ghost	Калькування
172	high-explosive incendiary	Осколково-фугасний снаряд	Еквівалент
173	Autocannon	Автоматична гармата	Калькування

174	anti-tank guided missile (ATGM)	важка протитанкова керована ракета (ПТКР)	Калькування
175	Armour-piercing fin-stabilized discarding sabot (APFSDS)	броньбійний оперений підкаліберний снаряд	Калькування
176	M119 lightweight 105 mm howitzer	Легка 105 мм гармата	Еквівалент